

**Ба Шурои диссертатсионии 6D.KOA-019 – и
назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон
(734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 17)**

ТАҚРИЗ

**ба рисолаи илмӣ Ғафорова Шаҳноза Абдучабборовна дар мавзуи
“Хусусиятҳои криминологии зӯроварӣ дар оила ва роҳҳои пешгирии
он” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз
рӯйи ихтисоси 12 00.08 – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи
ичрои ҷазои ҷиноятӣ**

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисосҳо ва самтҳои илм, ки аз рӯйи
онҳо диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст:

Рисолаи диссертатсионии Ғафорова Шаҳноза Абдучабборовна дар
мавзуи “Хусусиятҳои криминологии зӯроварӣ дар оила ва роҳҳои
пешгирии он” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои
ҳуқуқшиносӣ ба ихтисоси 12 00.08 – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология;
ҳуқуқи иҷрои ҷазои ҷиноятӣ, ки бо Бо қарори Раёсати Комиссияи олии
аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 сентябри
соли 2021, №7 тасдиқ шудааст, мувофиқат мекунад.

Мубрам будани мавзуи диссертатсия:

Нақши оила дар тарбия ва пешравии ҷомеа бетаъсир набуда,
ислоҳи ҷомеа, коҳиши ҳуқуқвайронкунӣ ва ҷинояткорӣ, ҳамчунин,
инкишофи маънавию рӯҳӣ маҳз аз оила сарчашма мегирад.
Иштирокчиёни муносибатҳои оилавӣ дар робита бо иҷрои нақши
муайяни худ бояд муҳитеро ташкил намоянд, ки дар он эҳтироми ҳуқуқи
озодиҳои ҳар як субъект ба назар расида, риоя гарданд. Зӯроварӣ дар
оила ҳамчун зухуроти номатлуби тамоми ҷомеаи ҷаҳонӣ таърихи
қадимаро доро аст. Аммо ин кирдорро ҳамчун мушкилоти ҳуқуқӣ-
иҷтимоӣ дар охири асри 19 ва аввали асри 20 эътироф намуда,
таҳқиқоти назаррас доир ба ин падида аз ҷониби олимони ва муҳаққиқон

гузаронида шуда истодааст. Ин раванд аз мадди назари муҳаққиқону ҳуқуқшиносони тоҷик низ дур намондааст. Зӯроварии оилавӣ нисбати занон дар Тоҷикистони имрӯза аз ҷониби ҳам сохторҳои давлатӣ ва ҳам ҷомеа ҳамчун масъалаи мубрам ва муҳим шинохта шудааст. Дар айни ҳол муносибатҳои оила ба ҷомеа нисбати солҳои қаблӣ кушодатар шудаанд, бисёр сохторҳо ва идораҳои давлатӣ, ташкилотҳои хориҷӣ ба омӯзиши масъалаҳои зӯроварии оилавӣ шуруъ намуданд. Муҳофизат аз зӯроварии оилавино метавон ҳамчун як масъалаи махсуси мубрам дар замони муосир шуморид. Дар ин раванд, гуфтан мумкин аст, ки моддаи 17-и Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон баробарҳуқуқии занон ва мардонро кафолат додааст. Хусусан, пас аз соҳибистиқлол гардидани Ҷумҳурии Тоҷикистон ин масъала аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон зери назорати қатъӣ гирифта шудааст. Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон мунтазам дар баромадҳои худ масъалаи арҷгузорӣ намудан ба ҳуқуқҳои занон ва баланд бардоштани мақоми зан дар ҷомеаро таъкид менамоянд. Тавре дар Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҷумҳурӣ" зикр намудаанд: "Дар сиёсати иҷтимоии давлату Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба масъалаи баланд бардоштани мақоми занону бонувон дар ҳаёти ҷомеа диққати ҷиддӣ дода шуда, Ҳукумати мамлакат ташаббусҳои занону бонувони кишварро минбаъд низ дастгирӣ карда, ба хотири ҷалби бештари онҳо ба вазифаҳои роҳбарикунанда тадбирҳои иловагиро амалӣ мегардонад". Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун узви комилҳуқуқи ҷомеаи байналмилалӣ соли 1993 Конвенсияи Созмони Милали Муттаҳид оид ба барҳам додани тамоми шаклҳои таъбизро ба тасвиб расонид. Ҳамчунин, Кумитаи кор бо занон ва оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистонро барои баланд бардоштани мақоми зан дар ҷомеа тавассути ҳифзи ҳуқуқи занон ва мусоидат намудан ба

ҳимояи ҳуқуқи имкониятҳои баробар ҷиҳати иштироки онҳо дар ҳаёти ҷамъиятӣ ва сиёсӣ таъсис дод. Соли 2013 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила” қабул гардид, ки далолати эҳтиром гузоштан ба ҳуқуқҳои субъектони оилавӣ (хусусан ҳуқуқҳои занон) мебошад. Бо вучуди ин, кам нестанд оилаҳое, ки дар онҳо хушунати оилавӣ ба як ҳолати муқаррарӣ табдил ёфтааст ва қурбонии асосӣ дар ин ҳолат занон ба ҳисоб мераванд.

Гуфтаҳои мазкур аз он шаҳодат медиҳанд, ки дарвоқеъ, рисолаи мазкур ҳам аз ҷиҳати назарӣ ва ҳам аз ҷиҳати амалӣ муҳим мебошад.

Дарачаи наwgонии натиҷаҳои дар диссертатсия ба дастмада ва нуқтаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод мешаванд:

Рисолаи диссертант нахустин кори илмӣ мебошад, ки маҳз ба масъалаи хусусиятҳои криминологии зӯрварӣ дар оила ва роҳҳои пешгирии он дар Тоҷикистон ва таҳлили илмиву назариявии он вобаста ба шароити имрӯзаи кишвар бахшида шудааст. Кори илмӣ аз номгӯи ихтисораҳо, муқаддима, тавсифи умумии таҳқиқот, ду боб, ҳафт зербоб, баррасии натиҷаҳо, хулоса ва рӯйхати адабиёт иборат буда, дар ҳаҷми 206 саҳифаи матни ҷопӣ иҷро шудааст. Навгонии илмии рисола ба таври мушаххас нишон дода шудани асосҳои назариявӣ ва методологии омӯзиши хусусиятҳои криминологии зӯрварӣ дар оила ва роҳҳои пешгирии он, масъалаҳои асосии таҳлили криминологии мафҳум ва намудҳои зӯрварӣ дар оила, таҳлили муқоисавии зӯрварӣ дар оила дар Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил, аҳаммият ва зарурати таҳқиқоти виқтимологии зӯрварӣ дар оила, нишондодҳои шуморавӣ ва сифатии ҷиноятҳои зӯрварӣ дар оила, сабаб ва шароитҳои содир кардани ҷиноятҳои зӯрварӣ дар оила, ҳамчунин, чораҳои умумикриминологии пешгирии зӯрварӣ дар оила ва чораҳои махсуси криминологии пешгирии зӯрварӣ дар оила иборат мебошад.

Нуқтаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда аз ҷониби муаллиф дар 14 банд муайян гардидааст, ки мазмуну моҳияти навоари илмиро доро

буда, моҳияти илмӣи мавзӯро ошкор месозанд. Ба андешаи диссертант, самти асосии мубориза бо ҷиноятҳои хусусияти зӯроваридошта дар оила бояд рушди низоми кумаки иҷтимоӣ ба ҷабрдидагонӣ зӯроварӣ дар оила ва хизматрасонии иҷтимоии барои ҳама дастрас дар ин самт эътироф карда шавад. Дар баробари ин, субъектҳои пешгирии зӯроварӣ дар оила бояд аз чораҳои таъсиррасонии ҷиноятӣ, ҳуқуқӣ ва иҷтимоӣ рӯҳӣ истифода баранд. Умуман, бо мақсади баланд бардоштани самаранокии пешгирии криминологии ҷиноятҳои хусусияти зӯроваридошта дар оила муассисаҳои давлатӣ ва ҷамъиятӣ бояд вазифадор карда шаванд, ки чорабиниҳоро оид ба таҳкими оила, беҳтар намудани муҳити оилавӣ ба таври комплексӣ ба нақша гиранд ва, ҳамзамон, барои татбиқ намудани чораҳои пешгирии криминологии умумӣ ва махсус саъю кӯшиш намоянд, ҳамчунин, баҳри натиҷагирӣ чораҳои зеринро дар ин самт роҳандозӣ намоянд: меъёрҳои махсуси пешгирии криминологии ҷинояткорӣ, ин маҷмуи усулҳо ва воситаҳои мебошанд, ки ба рафъи сабабҳои содир намудани ҷиноят ё мушаххасан барои аз байн бурдани ҷиноятҳои бо зухуроти мазкур пайдошаванда нигаронида шудаанд. Аз сабаби он ки онҳо бо субъектҳои муайяни муносибатҳои ҷамъиятӣ вобастаанд, миқёси татбиқи онҳо нисбат ба меъёрҳои умумиҷтимоӣ камтар аст. Ҳамзамон, дар баъзе ҳолатҳо онҳо миқёсан васеъ гардида, ба тамоми соҳаҳои ҷамъияӣ ва субъектҳои алоҳидаи он паҳн мегарданд. Объекти чунин пешгириро ҷинояткорӣ, дар умум, намудҳои он ва ҷиноятҳои алоҳида ташкил медиҳанд; меъёрҳои махсуси пешгирии криминологии ҷиноятҳои хусусияти зӯроваридошта дар оила раванди иҷтимоӣ мебошад, ки асоси онро татбиқи усулҳои махсуси ба талаботи ахлоқу меъёрҳои қонуният ҷавобгӯӣ буда, донишу малакаи танзими муносибатҳои иҷтимоӣ дар умум, ки бо мақсади рафъи он оқибатҳои нохуше, ки сабаби содирнамоии ҷиноят мегарданд, ташкил медиҳанд; меъёрҳои махсуси пешгирии криминологии ҷиноятҳои хусусияти зӯроваридошта, ки нисбати аъзои оила ва ё дигар ҳешовандон содир мегарданд, донишҳои махсуси криминологиро талаб намуда, онҳо барои

таҳияи нақшаҳои комплексӣ ва барномаҳои мушаххас оид ба татбиқи чораҳои пешгирикунандаи ин раванд заруранд (саҳ. 19-20).

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда:

Эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот ва хулосаҳои муаллиф бо методҳо ва методологияи таҳқиқот, бо маводи таҳлилгардида, адабиёт ва сарчашмаҳои илмӣ истифодашуда ва инчунин раднопазир будани мубрамияти мавзӯ асоснок карда мешавад. Адабиёт ва сарчашмаҳои илмӣ аз ҷониби муаллиф истифодашуда бо мавзӯи таҳқиқот робитаи бевосита доранд. Методҳои илмӣ таҳқиқот, ки диссертант истифода намудааст, низ дар илмҳои ҳуқуқӣ ба таври васеъ истифода мегарданд. Инчунин, эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқотро таҳлили Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси муҳофизати ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон, Консепсияи сиёсати ҳуқуқӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ғайра фароҳам овардаанд.

Аҳаммияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо. Аҳаммияти илмӣ рисола бо дарки дуруст ва ҳамаҷаҳаи моҳият ва хусусиятҳои криминологии зӯроварӣ дар оила ва роҳҳои пешгирии он ошкор мегардад. Махсусиятҳои рисола дар он аст, ки натиҷаҳои он дар амалигардии фаъолияти мақомотҳои ҳифзи ҳуқуқ дар Тоҷикистон дар самти мубориза муқобили зӯроварии оилавӣ ва ҳалли масъалаҳои рӯзмарраи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти мазкур хеле назаррас аст.

Аҳаммияти амалӣ таҳқиқот дар самти таҳияи барномаҳои давлатӣ ва стратегияҳои дар самти ҳифзи оила ва ноболиғон дар Тоҷикистон истифода намудан мумкин аст. Инчунин, хулосаҳои алоҳидаи диссертатсия метавонанд дар оянда ба сифати асоси бунёдии ҳам заминаҳои назариявӣ ва ҳам амалию муқоисавӣ таҳқиқи бисёре аз масъалаҳои криминологии зӯроварӣ дар оила ва роҳҳои пешгирии он

баромад намоянд. Хулоса ва пешниҳодҳои назариявӣ амалӣ ва дурнамое, ки ҳангоми таҳқиқи диссертатсия анҷом дода шудаанд, барои илми ҳуқуқшиносии ватанӣ аҳаммияти калон дошта, ба тақмили қонунгузории соҳавӣ махсусан дар самти мубориза бар зидди зӯроварӣ дар оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон заминаи мусоид фароҳам меорад.

Ҳамзамон, як қатор пешниҳоду тақлифҳои илмӣ диссертатсияи мазкурро метавон дар таълими фанҳои соҳавӣ ҳуқуқшиносии донишгоҳҳои ҷумҳурӣ мавриди истифода қарор дод.

Наشري натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илм:

Доир ба мавзӯ ва моҳияти диссертатсия унвонҷӯ 1 монография, 13 мақолаи илмӣ, аз ҷумла 8 адади онҳо дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти ҶТ ба таъб расонидааст.

Дар баробари ҷой доштани муваффақиятҳо ва тақлифҳои созанда, диссертатсияи мазкур аз баъзе масъалаҳои баҳсталаб ӯрӣ нест.

Аз ҷумла:

1. Дар параграфи 1.2 гуфта шудааст, ки дар солҳои 2012-2018 дар Россия қариб 10 ҳазор волидайнро аз ҳуқуқи падару модарӣ маҳрум намуда, зиёда аз 2,5 ҳазор кӯдакон бе маҳрум намудани ҳуқуқҳои волидайнашон аз онҳо гирифта мешаванд, зеро дар оила таҳдиди расонидани зарар ба ҳаёт ва саломатии ин кӯдакон вучуд дорад. Аммо мушаххас карда нашудааст, ки дар кадом асос кӯдакон аз волидайнашон рабуда мешаванд, ҳол он ки ҳуқуқи падару модарии волидайн маҳрум нагардидааст (саҳ. 53-54). Хуб мешуд, дар раванди ҳимояи ошкоро аз тарафи диссертант ба ин масъала равшанӣ андохта мешуд.

2. Дар таҳлили банди 1.3 виқтим ба 3 гурӯҳ ҷудо гардидааст (саҳ. 65-83): 1. Виктими ҳашмгин дар оила (виктими дар натиҷаи ба даст овардани ғоидаи моддӣ, виктими шаҳвонӣ, виктими дар натиҷаи рафторҳои авбошона бавучудода, виктими дар натиҷаи қасосгирӣ,

виктими дар шароити бо низоъ бавучудомада); 2. Виктими ғаёол дар оила (иғвогарии бошууруна дар оила, иғвогарӣ аз беэҳтиётӣ, худзараррасонии бошууруна, худзараррасонӣ аз беэҳтиётӣ дар оила); 3. Виктими ғайриғаёол дар оила (бо сабабҳои гуногун муқовимат нишон намедиҳанд). Виктимӣ ҳашмгин дар оила ва виктими ғайриғаёол дар оила дар рисолаи мазкур бо мисолҳои амалӣ пурра таҳлил карда шудаанд, аммо нисбати гурӯҳи виктими ғаёол дар оила, бо вучуди зиёд буданаш дар таҷрибаи амалӣ, аз ҷониби муаллиф мисолҳои мушаххас мавриди баррасӣ қарор нагирифтаанд.

3. Дар зербоби 2.1 (саҳ. 83-108) таҳлили ҷиноятҳои бартаридошта зӯроварӣ дар оила, ба монанди одамкушӣ (моддаи 104 КҶ ҚТ); ба худкушӣ расонидан (моддаи 109 КҶ ҚТ); қасдан расонидани зарар ба саломатӣ (моддаҳои 110, 111, 112 КҶ ҚТ); азобу уқубат (моддаи 117 КҶ ҚТ); монё шудан ба гирифтани таҳсилоти ҳатмии умумии асосӣ (нуҳсола (моддаи 164 КҶ ҚТ)); барқасдона саркашӣ намудани падару модар аз таъминоти фарзандон (моддаи 177 КҶ ҚТ) гузаронида шуда, пастуболоравии (динамикаи) онҳо дар алоҳидагӣ нишон дода шудааст. Хуб мешуд, дар ин таҳқиқот, ҳамзамон ба субъектоне, ки ҷиноят содир намудаанд ва ҷудонамоии онҳо вобаста ба синну сол ва ғаёолияти меҳнатӣ, ҳамчунин маълумоти онҳо низ диққат дода мешуд.

Дар маҷмуъ, диссертатсияи мазкур таҳқиқоти илман асоснокшуда ва ба таври мантиқӣ анҷомёфта ба ҳисоб рафта, норасоҳои дар боло зикршуда арзиши илмии онро кам карда наметавонанд.

Диссертатсияи Ғафорова Шаҳноза Абдучабборовна дар мавзуи “Хусусиятҳои криминологии зӯроварӣ дар оила ва роҳҳои пешгирии он” ба талаботи бандҳои 31-33-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, тахти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад.

Диссертатсия аз ҷониби муаллиф мустақилона навишта шуда, дорои мазмун ва мантиқи ягонаи дохилӣ мебошад. Натиҷа ва нуктаҳои

навини илмӣ ба ҳимоя пешниҳодшуда саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро дар ҳалли масъалаи мушаххаси илмӣ, таҳқиқи самтҳои асосии ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология дар шароити муосир нишон медиҳанд.

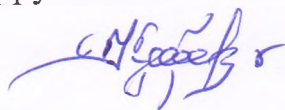
Автореферат бо мазмун ва муҳтавои диссертатсия мувофиқат мекунад.

Хулоса, рисолаи диссертатсионии Ғафорова Шаҳноза Абдучабборовна ба талабот оид ба корҳои диссертатсионӣ дар мавриди дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илм мувофиқ буда, муаллифи он сазовори мушарраф гардидан ба дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12. 00.08 – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ мебошад.

Тақризи мазкур дар асоси талаботи банди 71-72-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, омода карда шудааст.

Муқарризи расмӣ:

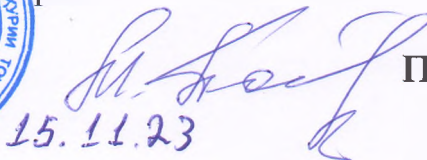
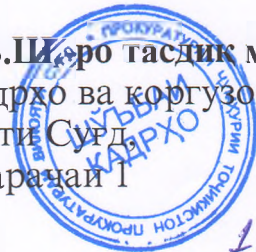
ёрдамчии прокурори шаҳри
Хучанд, ҳуқуқшиноси дараҷаи 1,
номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ,
дотсенти кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ,
криминалистика ва пешгирии коррупсияи
Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ,
бизнес ва сиёсати Тоҷикистон

Қурбонзода Б.Ш.

Имзои Қурбонзода Б.Ш.ро тасдиқ мекунам:

Сардори шуъбаи кадрҳо ва коргузори
прокуратураи вилояти Суғд,
мушовири адлияи дараҷаи 1

15.11.23

Почомулло М.

Суроғай муқарриз:

Ҷумҳурии Тоҷикистон, 735714

Суроға: вилояти Суғд, шаҳри Хучанд, маҳаллаи 34,

Прокуратураи вилояти Суғд

Тел. корӣ: (83422) 5-25-26

E-mail: prokuratura.sugd@mail.ru